

L'efectivitat dels mètodes d'aprenentatge

Remei Galiana

Psicopedagoga - IES Antoni Llidó

La prestigiosa revista americana SCIENCE, ha publicat un treball de Jeffrey D. Karpicke i Janell R. Blunt, psicòlegs cognitius de la Universitat Purdue en què demostren que és més efectiu i produeix més aprenentatge usar la Pràctica per Recuperació que fer mapes conceptuals. Aquest treball ha alçat molta polèmica, perquè, segons com, ha tocat els fonaments del paradigma actual en què es basa bona part de la metodologia aplicada en els centres educatius: l'Aprenentatge Significatiu.

Arribat en aquest punt, ens podríem preguntar: en què consisteix el mètode de recuperació de la informació? Què és un mapa conceptual? Què són mètodes d'estudi per elaboració? Què és l'Aprenentatge Significatiu?

De què va l'Aprenentatge Significatiu? L'aprenentatge significatiu utilitza els mecanismes i les estratègies que, segons la Psicologia Cognitiva, fa servir el cervell humà quan aprèn: 1) Organitzadors previs de la informació a estudiar; 2) Relacionar els continguts nous de l'aprenentatge amb allò que ja se sap; 3) Reorganitzar la informació, mitjançant resums, esquemes, mapes conceptuals, etc.

En què consisteix l'Aprenentatge per Recuperació? La investigació de Karpicke i Blunt bàsicament assenjala que hi ha com a mínim un mètode, Pràctica de Recuperació, que consistiria en la recuperació de la informació emmagatzemada en el cervell, és a dir, en tornar a repassar mentalment allò que s'està estudiant i en comprovar què recordem, i què no, l'estudiant s'ho torna a mirar, s'ho torna a repassar mentalment, i això les voltes fins que s'aprèn el contingut. Aquest mètode, segons Karpicke i Blunt, seria més efectiu i produiria major aprenentatge significatiu, en tots els casos, que l'estudi per elaboració amb mapes conceptuals.

Què és un mapa conceptual? Un mapa conceptual sobre un tema determinat, a grosso modo, té la representació gràfica de un diagrama amb diverses bombolles, que contenen conceptes, o idees, en l'interior i que es relacionen unes amb altres mitjançant fletxes, que signifiquen el tipus de relació establerta entre elles.

Què són els mètodes d'aprenentatge per reorganització o elaboració? Mètodes d'aprenentatge per elaboració són tots aquells en què l'aprenent reelabora i reorganitza la informació que se li presenta, mitjançant subratllats, fletxes de relacions, anotacions a peu de pàgina, crides a associar aquell material d'estudi amb una altre conegut, resums, esquemes, mapes conceptuals... Es considera que l'aprenentatge significatiu usa mètodes actius en els quals l'estudiant pren una part activa al ser ell qui reelabora la informació d'una forma idiosincràtica.

En tots ells se sotmet el contingut a estudiar a reelaboracions, i/o reconstruccions personals de l'estudiant, i que suposadament aconseguixen la codificació en el cervell dels nous continguts, mitjançant relacions entre els conceptes que es tenen sobre el tema i els conceptes nous, que enriqueixen i alhora modifiquen una estructura del coneixement organitzada.

Però, abans d'entrar en el que seria l'estricta ressenya d'una investigació, permeteu-me que faça un incís. Cal dir, que en el nostre cas, aquesta investigació toca l'esmentat paradigma de l'aprenentatge significatiu, en el qual rau bona part de la fonamentació metodològica de la LOGSE, que actualment utilitzem en els centres educatius. Concretament a Espanya, van ser César Coll i Álvaro Marchesi els qui van fer seu aquest paradigma de la Psicologia Cognitiva, aplicada a l'aprenentatge: La teoria de l'aprenentatge significatiu. Coll i Marchesi junt amb Jesús Palacios, publiquen una enciclopèdia en tres volums, "Desarrollo Psicológico y Educación", que va fer que posàrem en primer plànol en el nostre panorama de la metodologia aplicada a l'estudi, noms com Vygotski, Piaget, Ausubel i Novak. Tots ells fonaments de la Psicologia Cognitiva.

Voldria dir açò que ens hem de qüestionar la nostra metodologia actual?, o estrictament l'ús de mapes conceptuals?, que per cert és de totes les activitats d'estudi d'aprenentatge per elaboració, la menys utilitzada de bon tros.

Tornant a la investigació de Karpicke i Blunt, cal fer constar que els experiments realitzats per tal de mesurar l'aprenentatge assolit pels estudiants conclouen que és més efectiu estudiar mitjançant la pràctica per recuperació que elaborant mapes conceptuals. Aplicant açò a la nostra pràctica docent, podríem establir:

a) L'aprenentatge per recuperació no és res de nou, perquè actualment, si preguntem als nostres alumnes, comprovarem com la majoria usa aquestes lectures, relectures, cantarelles de recuperació, moltes vegades en veu alta; a veure, que m'he deixat?, de què no me'n recorde?, torne a començar la cantarella i així fins que aprenen el contingut...

b) Els ensenyants hauríem de tindre en major consideració aquesta forma d'aprenentatge, que tal volta hem infravalorat, considerant-lo de vegades un aprenentatge repetitiu o memorístic.

c) La comparació no s'ha fet amb tots els mètodes que conformen l'aprenentatge per reorganització i elaboració dels continguts, sinó solament amb els mapes conceptuals, que com hem assenyalat anteriorment és l'estratègia elaborativa menys usada i menys valorada pels ensenyants i pels mateixos alumnes.

d) Per tant, caldria suposar que aquest resultat, solament i específicament implica als mapes conceptuals i no a la resta d'estratègies cognitives de reelaboració.

e) Els materials usats en la investigació per Karpicke i Blunt eren molt tancats, és a dir, conèixer una relació de característiques d'uns teixits o de fases d'un procés, en aquest cas el digestiu. Els autors van fer dos tipus de preguntes, unes estaven contestades literalment en el text que havien d'estudiar, les altres eren preguntes d'inferència, en les quals, per a ser contestades, els estudiants havien de relacionar diferents conceptes del text.

f) Però, què passa si el material a estudiar és una teoria filosòfica?, o les implicacions socials, culturals o històriques d'un determinat fet històric?, o les causes que van donar lloc a la Revolució Francesa?

Quan un alumne ha de fer en un examen una exposició d'un tema de certa extensió i complexitat, sembla convenient que ordene la informació, que tinga un esquema dels apartats que haurà de tractar i desenvolupar a la prova d'examen. En Psicologia Cognitiva açò s'anomena "organitzador previ", i l'estratègia que en correspondència deuria usar-se, seria fer esquemes de l'exposició escrita que s'hauria de fer a l'examen. Açò, més la Pràctica per Recuperació, per descomptat.

